

Nyári Műhely

MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2009. augusztus 17–18.

A Közgazdaságtudományi Intézet által kilencedik alkalommal rendezett konferencia résztvevőit *Kőrösi Gábor* üdvözölte. A rendezvény egyik fő mozgatója idén is az volt, hogy a magyar közönség is megismerhesse a külföldön kutató közgazdászok aktuális munkáit. Az előadásokat felkért opponensek véleményezték, a résztvevők pedig hozzászólásaikkal adhattak visszajelzést az előadóknak.

Elsőként *Horváth Gergely* (Alicante) adta elő *Jaromír Kováříkkal* (Basque Country University) és *Friederike Mengellel* (Maastricht University) közös munkáját. A szerzők a foglydilemma olyan dinamikus változatát vizsgálták, amelyben hálózatot alkotó szereplők bizonyos ideig emlékezhetnek a korábbi játékokban tapasztaltakra. A játék híres példája annak, hogy bár a kooperáció mindkét félnek a legjobb, a félelem a másik fél cserbenhagyásától mégis az együttműködés hiányához vezet. A szerzők arra voltak kíváncsiak, hogy annak ellenére, hogy a játékosok korábbi viselkedése más játékosok számára korlátozottan megismerhető, vezethet-e a játék sokszori ismétlése egy kooperáló stratégiát folytató játékospopuláció kialakulásához. A játék során a játékosok követhetik/megtanulhatják a sikeresebbek stratégiáját, ami megváltoztatja korábbi viselkedésüket, bár a környezet emlékezete miatt korábbi típusukat egy ideig stigmaként viselik. A szerzők rámutatnak, hogy ez a stigma fontos szerepet játszik abban, hogy a kooperáló stratégia evolúciós fennmaradásához tartozó optimális memória korlátos.

Az opponens *Vida Péter* (University of Vienna) kiemelte a dolgozat fő újdonságát: megtudhatjuk, a memóriakapacitás mennyire befolyásolja a kooperáció valószínűségét egy olyan játékban, ahol a szereplők közötti információáramlást a köztük lévő kapcsolati háló alakítja.

Másodikként *Cziráki Péter* (Tilburg University, szerzőtársai: *Peter de Goeij*, *Luc Renneboog*, Tilburg University) a bennfentes kereskedelem és a részvényesek jogvédelmének kapcsolatát vizsgálta. A pénzügyi irodalomban ismert jelenség, hogy a bennfentes kereskedelmi ügyletek időzítése igen jó. Az eladások az átlagosnál magasabb, a vételék az átlagosnál alacsonyabb áron történnek. Holland tőzsdei vállalatokban zajló bennfentes kereskedés és opciólehetőségek vizsgálata során felmerül, hogy a jelenség kapcsolatban áll-e a holland cégeknél régóta ismert, részvényesek jogait korlátozó intézmények széles körével. A szerzők a várttal ellentétben azt találták, hogy a bennfentes kereskedelem különösen gyakori ott, ahol a vállalatvezetők tevékenységét a tulajdonosok jobban felügyelhetik (mert jogi intézmények kevésbé vagy nem őket korlátozzák), amit a szerzők azzal magyaráznak, hogy az erősebb kontroll alatt lévő vállalatvezetők a béren kívüli egyéb juttatások helyett a maguk jutalmazására a kereskedelemhez fordulnak.

Az opponens, *Kondor Péter* (CEU) hangsúlyozta a problémafelvetés fontosságát és a megközelítés újdonságerejét, de a magyarázatot nehezen elképzelhetőnek tartotta. Javasolta, hogy a szerzők térjenek ki a jelenség alternatív magyarázatainak tárgyalására, például arra, hogy a bennfentes kereskedelem sikere jobb informáltságnak is köszönhető lehet.

Miután a délutáni szekciót *Maier Norbert* (London Economics) megnyitotta, *Venter György* (LSE) ismertette *Sitikantha Paridával* (LSE) közösen írt tanulmányát. A szerzők

olyan pénzügyi környezetet elemeztek, amelyben ha a kereskedők portfóliójának értéke árcsökkenések miatt bizonyos alsó határ alá esik, a kereskedési szabályok értelmében részlegesen vagy teljesen fel kell adniuk pozícióikat. Modelljükben a szereplők portfóliója aszimmetrikus: más a vállalt kockázatos eszközök aránya. Az erősebb kereskedő, akinek kevesebb kockázatos eszköze van, az eszköz árváltozásaitól függően érdekelt lehet olyan stratégiai kereskedelmi lépésben, amellyel a gyengébb versenytársakat a kötelező likvidációs küszöb alá kényszeríti. Ennek következtében a gyengébb kiszorul a piacról. A tanulmányt Cziráki Péter véleményezte, aki rámutatott, hogy a tanulmány gondolatmenetéből következik: a ragadozó magatartás bizonyos piaci szabályozás mellett optimális stratégia lehet.

Az első napot *Laczó Sarolta* (Gremaq, Toulouse) tanulmánya zárta. A szerző azt vizsgálta, hogy a rurális, alacsony jövedelmű társadalmak fogyasztását hogyan befolyásolja az informális biztosítás. A főként agrárjövedeleből élők ugyanis nagy időjárási kockázatoknak vannak kitéve. Mivel a modern pénzügyi, biztosítási szolgáltatások csak korlátozottan elérhető számukra, egymást segítve informális kockázatközösséget alkotnak. A tanulmány öt különböző strukturális modellt alkot, amelyek a közösségi kockázatmegosztást, a preferenciák heterogeneitását és a biztosítás kikényszeríthetőségének korlátait modellezik. A szerző pakisztáni háztartásokból felvett, egyéni jellemzőket is magában foglaló jövedelmi és fogyasztási adatokon teszteli strukturális modelljeit, hogy kiderüljön, melyik írja le legjobban a háztartások fogyasztását. Következtetésében rámutat, hogy mind a preferenciák heterogeneitása, mind pedig a biztosítás informális, nem kikényszeríthető jellege fontos szerepet játszik a pakisztáni fogyasztáseloszlás magyarázatában. A szerző kiemelte, hogy kutatásának eredményei fontos adalékként szolgálhatnak a fejlődő világban elterjedt mikrobiztosítási programok elemzésében.

A felkért hozzászóló *Kézdí Gábor* (CEU és MTA KTI) kiemelte, hogy a dolgozat eredetisége és újdonsága a korlátozott elkötelezettség vizsgálatában rejlik. Ugyanakkor rámutatott, hogy az adatokban valószínűsíthető mérési hiba ronthatja a különböző modellek összehasonlításának pontosságát. Felhívta a figyelmet arra is, hogy az adatok feltételezhetően nem veszik figyelembe a nem pénzügyi jövedelmet.

A második nap délelőttjének házigazdája, *Vincze János* (BCE és KTI) először *Bárány Zsófiának* (LSE) adta meg a szót. A szerző az adóelkerülés jelenségét vette górcső alá, amely – bár különböző mértékben – szinte a világ összes országában elterjedt. A szerző a politikai gazdaságtani modellezés eszközeivel igyekezett megmutatni: még ha a kormányzat képes lenne is megszüntetni az adóelkerülést és elérni a teljes adózási fegyelmet, akkor is optimális döntés lehet számára annak bizonyos mértékű megengedése. A modellezett gazdaságban az adóelkerülés bár mindenki számára pszichológiai költségekkel jár, a társadalom vagyonosabb csoportja számára mégis vonzó megoldásnak tűnhet. A különböző adózók számára más-más adószint, ellenőrzési intenzitás és bírság lesz elfogadható, így mindenki azt a politikai erőt fogja támogatni, amelynek ígéretei hozzá a legközelebb állnak. A politikai játék eredményeként létrejehet egy adóelkerülést elnéző egyensúlyi kimenet. A három jövedelmi csoport (gazdagok, középosztály és szegények) eltérő részarányai mellett egymástól lényegesen különböző egyensúlyi állapot alakul ki az adószintet és az adóelkerülés gyakoriságát tekintve: a viszonylag alacsony adókulcs melletti kevés adócsalótól a magas adókulcs melletti nagyszámú adócsalóig.

Az opponens *Benczúr Péter* (MNB) felhívta a figyelmet a tanulmány tárgyának fontosságára. Hangsúlyozta, hogy a dolgozatban érdemes lenne kitérni arra, hogy milyen más eszközökkel lehet képes a kormányzat a számára politikailag fontos társadalmi rétegeknek kedvezni. Hozzátette, hogy érdekes lehet az eredményeket egy modelltől számolt társadalmi optimumhoz hasonlítani, és megvizsgálni azt, hogy milyen paraméterek változtatása mellett kerülhet ki a társadalom egy nemkívánatos optimumból.

A következő előadásban *Koren Miklós* (CEU és KTI) *Csillag Mártonnal* (Leuveni Egyetem) közös tanulmányát ismertette. A dolgozat azt a kérdést teszi fel, hogy az importált, jobb minőségű gépek hogyan befolyásolják a gépkezelők közötti jövedelemegyenlőtlenségeket. A tanulmányhoz összeállított gépkezelőket és a hozzájuk valószínűsíthető gépeket összekötő magyarországi adatbázis vizsgálata alapján a szerzők megállapították, hogy az importgépeken dolgozók bére átlagosan 19 százalékkal magasabb a régebbi gépeken dolgozóknál. A változás megbecsüléséhez a szerzők egy strukturális modell alkottak, amelynek egyik fő feladata a dolgozók képesség szerinti szelekciójából adódó, illetve a technológiai termelékenységi előny miatt megfigyelhető bértöbblet elkülönítése volt. A szerző kiemelte, hogy a dolgozat több jelenség magyarázatához is fontos adalékkal szolgálhat, így a globalizáció és piacnyitás, valamint a szakképzettség-intenzív technológiai változás vizsgálatában.

Bírálatában *Telegdy Álmos* (KTI és CEU) kifejtette, hogy a tanulmány annak a kérdés-körnek a vizsgálatában is fontos lehet, hogy miért áramlik kevés tőke a szegényebb országokba, ugyanakkor aggodalmát fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a nem megfigyelhető közvetett gépipport figyelembevétele módosítaná az eredményt. Ajánlotta, hogy érdemes lenne a mintában szereplő importmegfigyeléseket a hivatalos KSH statisztikához hasonlítani.

Délután a házigazda szerepét *Madarász Aladár* (KTI) vette át. A következő előadásban *Wolf Zoltán* (University Amsterdam) számolt be *Eric J. Bartelsmann* (IZA, Bonn) közösen folytatott kutatásáról. Tanulmányukban azt a kérdést vizsgálták, hogy mennyiben javítja a makrogazdasági termelékenységnövekedés előrejelzését, ha azt a cégszintű adatbázisból készített termelékenységi becslések aggregálásaként kapjuk. A dolgozat több lehetséges termelékenységedekompozíciót és előrejelzési módszert hasonlít össze. A szerzők azt találták, hogy a mikroadatbázisból felépített aggregátumok alátámasztják a makrotermelékenységre vonatkozó egyszerű előrejelzéseket. Bár a bonyolultabb előrejelzési módszerek használata esetén az eredmények nem egyértelműek, a szerzők bayesi módszerekkel megmutatják, hogy a mikroszintű információkat is felhasználó becslések jobban közelítik a valóságot.

Koren Miklós opponens kifejtette, hogy lévén a valóság mikroszintű, mikroadatok felhasználása (elsősorban a több kinyerhető információ miatt) magától értetődő lehet, de a mérési hibák számának a becslési pontatlanság növekedése veszélyeket is rejthet magában. Az opponens rámutatott arra is a bayesi módszerek és mikroadatok együttes használata más témájú alkalmazások és előrejelzések esetén is hasznosnak bizonyulhatnak.

A Nyári Műhelyt *Kiss Áron* (Pénzügyminisztérium) tanulmánya zárta. A szerző fő kérdése az volt, hogy miért érheti meg politikusoknak olyan éles, megosztó kijelentéseket tenni, amellyel a politikailag nem elkötelezett tábor nagyobbik részét a politikai ellenfél felé fordítja. A szerző a játékelmélet és a politikai gazdaságtan eszközeit használva, egy olyan politikai modellt épített, amelyben két párt, valamint párthű és bizonytalan választók vannak. Az utóbbiak kényszerítik ki a politikai elszámoltathatóságot, mivel figyelembe veszik, hogy a kormányzó párt teljesítette-e az ígéreteit. A pártok a bizonytalanokat igyekeznek a maguk oldalára állítani, de szeretnék ezt minél kevesebb erőfeszítéssel elérni. Igyekeznek keveset ígérni, és azt teljesíteni. A pártoknak lehetőségük van megosztó politikát folytatni, amivel a bizonytalanokat maguk mellé állíthatják. Mivel ez csökkenti a bizonytalan szavazók számát, a pártoknak kevesebbet kell ígérniük, hogy szavazataikat megnyerjék. Így akár akkor is megérheti egy pártnak megosztani a bizonytalanokat, ha nem ő szerzi ebből a több biztos szavazót.

A felkért opponens *Váradi Balázs* (ELTE és BSZEI) üdvözölte, hogy a szerző megpróbálta egy jól strukturált keretben kezelni a jelenséget. Jelezte, hogy érdemes lehet a problémát egy-egy konkrét példával illusztrálni. Rákérdezett, hogy mennyiben változna

az eredménye, ha nem tennénk fel a bizonytalanok teljes informáltságát, vagy feloldanánk a kétpártrendszer feltételét.

A KTI honlapján (<http://econ.core.hu/>) megtalálható az eddigi Nyári Műhely konferenciák programja és az előadott tanulmányok szövege is.

Harasztosi Péter

Harasztosi Péter a Közép-európai Egyetem PhD-hallgatója.

Közgazdasági Szemle

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a Közgazdasági Szemlét ____ példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve: _____

Címe: _____

A kézbesítés helye: _____

- Az előfizetési díjat csekken fizetem.
- Az előfizetési díjat pénzüintézeti átutalással egyenlítem ki.

Előfizetési díj egy évre 26 400 Ft fél évre: 13 200 Ft

dátum

aláírás

Megrendelhető levélben: Magyar Posta Rt. 1900 Budapest; faxon: 303-3440;
e-mailben: hirlapelofizetes@posta.hu